

Archeologienota
Verslag van resultaten
bureauonderzoek

LICHTERVELDE
'T EILANDJE (prov. West-
Vlaanderen)

Auteurs: Jeroen VERMEERSCH

Projectcode: 2019A354

Projectcode:	2019A354
Naam erkende archeoloog rechtspersoon:	Monument Vandekerckhove nv
Erkenningsnummer:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
Locatiegegevens:	Lichtervelde, 't Eilandje (zie plan in bijlage 1)
Kadastergegevens:	Lichtervelde, afdeling Lichtervelde, sectie F, percelen 345n2, 345l2, 345y2, 345m, 345v2 en 345w2 (zie plan in bijlage 1)
Topografische kaart:	zie plan in bijlage 4
Alle betrokken actoren:	Jeroen Vermeersch (archeoloog) en Klaas Thermote (contactpersoon initiatiefnemer)
Betrokken personen buiten het project:	nvt

0 INHOUDSTAFEL

0	INHOUDSTAFEL	3
1	BESCHRIJVEND GEDEELTE	5
1.1	WETTELIJK KADER	5
1.2	ONDERZOEKSOPDRACHT	5
1.2.1	Vraagstelling	5
1.2.2	Randvoorwaarden	5
1.2.3	Huidige toestand.....	5
1.2.4	Geplande werken.....	7
1.3	WERKWIJZE EN STRATEGIE	12
1.3.1	Motivering onderzoeksstrategie	12
1.3.2	Gebruikt materiaal.....	13
1.3.3	Motivering eventueel afwijkende methodiek	13
1.3.4	Inbreng specialisten	13
1.3.5	Algemene wetenschappelijke advisering.....	13
2	ASSESSMENTRAPPORT	14
2.1	LANDSCHAPPELIJKE LIGGING.....	14
2.1.1	Topografische situering.....	14
2.1.2	Landschappelijke situering	15
2.1.3	Geologische situering.....	17
2.1.4	Bodemkundige situering.....	19
2.2	HISTORISCHE BESCHRIJVING.....	21
2.2.1	Algemene historische beschrijving	21
2.2.2	Historische en cartografische beschrijving projectgebied.....	22
2.3	ARCHEOLOGISCH KADER	27
2.4	SYNTHESE.....	30
2.4.1	Verwachtingspatroon	30
2.4.2	Afweging verder vooronderzoek	31
2.4.3	Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	32
2.4.3.1	Landschappelijk bodemonderzoek.....	32
2.4.3.2	Geofysisch onderzoek	32
2.4.3.3	Veldkartering	32
2.4.4	Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem	33
2.4.4.1	Verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek	33
2.4.4.2	Proefsleuven en proefputten.....	33
2.4.5	Beantwoording van de onderzoeksvragen	33

3	SAMENVATTING	36
4	BIBLIOGRAFIE	37
4.1	LITERATUUR	37
4.2	INTERNETBRONNEN	37
5	BIJLAGEN	38
5.1	PLANNENLIJST	38

1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1 Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningaanvraag te Lichtervelde, site 't Eilandje, waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2 Onderzoeksoopdracht

1.2.1 Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2 Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.2.3 Huidige toestand

Het onderzoeksgebied is gelegen langsheen de Damwegel, nabij het centrum van Lichtervelde (provincie West-Vlaanderen), en bestaat uit de volgende percelen 345n2, 345l2, 345y2, 345m, 345v2 en 345w2. Het plangebied is eigendom van de familie Debaille die ook eigenaar is van de noordelijker gelegen villa. De villa 't Eiland is opgenomen in de inventaris van het bouwkundig erfgoed (ID 51772). In tegenstelling tot de villa is de tuinzone (=het plangebied) niet mee opgenomen in de inventaris. De villa werd recent door de familie Debaille gerenoveerd en intern opgewaardeerd.

Het gebied vormt een volledig ommuurd terrein aansluitend en momenteel enkel toegankelijk vanuit het naastgelegen, noordelijk perceel Villa 't Eiland Astridlaan .

Dit plangebied is momenteel bebouwd met een vijftal oudere gebouwen (tuinhuis, dierenstallen etc.), een aantal relictten van een boomgaard en verder verwilderd met gedeeltelijk een spontaan ontstaan bomenbestand.

Ten westen langs de Damwegel wordt de omgeving gekenmerkt door residentiële eengezinswoningen. Ten oosten van de site bevinden zich bedrijfsgebouwen en een nieuwbouw woonproject met eengezinswoningen. Ten zuiden sluit de site aan op een woonkavel.

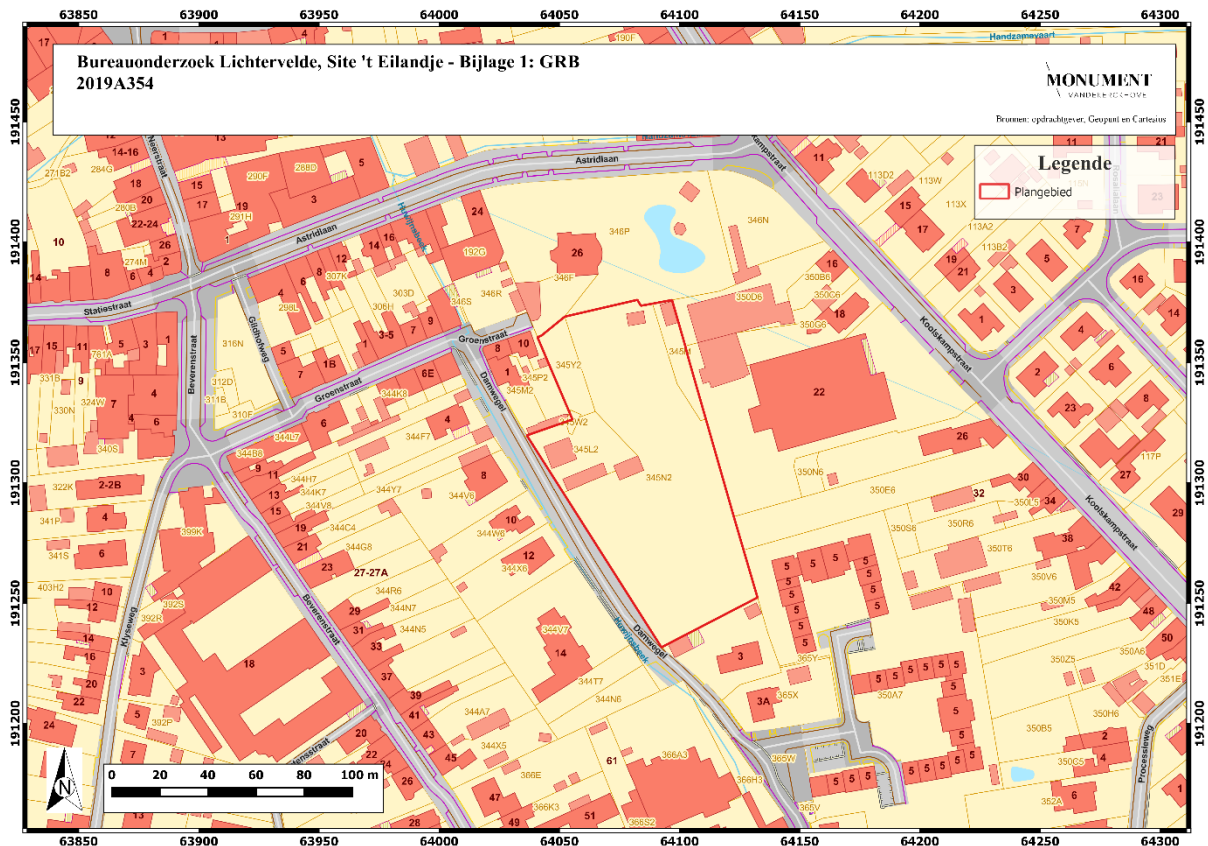
Het plangebied ligt volgens het gewestplan Roeselare - Tielt in woongebied.

Het plangebied werd afgebakend als 'te ontwikkelen groene long' in het GRS van Lichtervelde wat niet impliceert dat er een bouwverbod van kracht is.

De site ligt in overstromingsgevoelig gebied volgens recentste kaart voor overstromingsgevoelige gebieden 2017. Onder de Damwegel ligt de recent heringekokerde Huwijnsbeek (2° categorie) en in de Astridlaan ligt de ingekokerde Handzamevaart (2° categorie) en onder de villa loopt een ingebuisde waterloop van 3° categorie. De noordelijke helft van het terrein ligt in van nature overstroombaar gebied.

Het plangebied is niet gelegen in een BPA, APA, RUP, vogel- en of habitatrichtlijngebied en niet in de nabijheid van een VEN- of IVON gebied. Voor het plangebied worden geen biologisch waardevolle elementen aangeduid op de biologische waarderingskaart.

Het plangebied is deels aangeduid als bos op de digitale boswijzer Vlaanderen 2013, alhoewel het historisch gezien geen bos was en eerder een verwilderde begroeiing.

Figuur 1: GRB met aanduiding van het plangebied (zie bijlage 1).

1.2.4 Geplande werken

Het plangebied heeft een oppervlakte van ca. 7990m². Gezien het huidige gebruik als bos met een vijftal gebouwen zal dit eerst geroid en gesloopt worden. Hierbij worden -indien de vergunning verkregen wordt- alle bomen geroid, enkel wordt de bestaande bomenrij ter hoogte van de historische bakstenen muur, ter hoogte van de Damwegel, maximaal bewaard omdat het een structureel element is voor de omgeving en tevens een historische element is. Sedert de kaart van Ferraris (zie ook verder) is de Damwegel geflankeerd door een bomenrij, thans is dit enkel het geval ter hoogte van het plangebied. De bomen staan daarenboven op openbaar domein, slechts enkele bomen ter hoogte van de twee inritten van het plangebied dienen geroid.

Gezien het plangebied volgens de watertoetskaart 2017 in overstromingsgevoelig gebied gelegen is moeten alle gebouwen en de parkeerzones op palen en balken worden gebouwd, 'zwevend' boven het maaiveld. Dit geldt ook voor de paden vanaf de parkings naar de gebouwen die op schroefpalen worden aangelegd, zwevend boven het maaiveld of de vijvers. Ook alle terrassen worden op een paalfundering gebouwd, zwevend boven het maaiveld.

De parkings en carports worden evenals de gebouwen op een paalfundering gebouwd met een ringbalk tot 30 à 40cm onder maaiveld, de kruipruimte eronder wordt een 40 cm afgegraven tot grondwaterniveau (en terug aangevuld met een laagje steenslag) eveneens als compensatie voor de overstromingsvolumes.

Binnen het gebied zullen drie **woningblokken** van resp. 475m², 315m² en 315m² voorzien worden. De noordelijk gelegen blok A zal een bovengronds vloerniveau hebben van 23,15 m +TAW. Het bestaand maaiveld is er 21,90 m +TAW terwijl de kruipruimte op 21,70 m +TAW zal gelegen zijn, wat overeenkomt met 5cm boven het maximaal grondwaterniveau. Deze ruimte is gelegen op een laag steenslag met een dikte van ca. 10 cm. De onderzijde is dus gelegen op 21.60m +TAW. De volwaardige kelder zal op 20,14 m +TAW gelegen zijn en de liftschacht op 18,94 m +TAW. Het bouwvolume is overal geplaatst op een 45 cm dikke betonplaat met een draagvloer in gewapend beton. Voor blok A zitten de verstoringsdieptes dus op 30 cm -mv (kruipruimte), 221 cm -mv (kelder en citerne) en 341 cm -mv (lift).

Centraal ligt **blok B** met een oppervlakte van ca. 315m². Het maaiveld ligt er op 21,9 m +TAW, net zoals bij blok A. De kruipruimte is gelegen op 21,7 m +TAW met een laag steenslag van ca. 10 cm waarbij de verstoring op 21,60 m +TAW gelegen zal zijn.

De RWA-citerne is, net als de kelder, gelegen op 20,14 m +TAW weliswaar met een vloer van 45 cm, dus komt deze op 19,69m +TAW. Ten opzichte van het maaiveld gaat het dus om volgende dieptes: 30 cm -mv (kruipruimte) en 221 cm -mv (kelder en citerne) en 341 cm -mv (lift).

In het zuidoosten van het plangebied ligt **bouwblok C** met een oppervlakte van ca. 315m². De kruipruimte ligt, inclusief de steenslagfundering op een diepte van 35 cm ten opzichte van het maaiveld. Het loopniveau in de citerne is gelegen op 20,14 m +TAW, maar deze heeft een 45 cm dikke vloer waardoor de bodemverstoring aldaar op 221 cm -mv komt. Net als bij de andere blokken zit ook hier de kruipruimte op een diepte van 35 cm -mv en de kelder en citerne zitten op een diepte van 221 cm -mv.

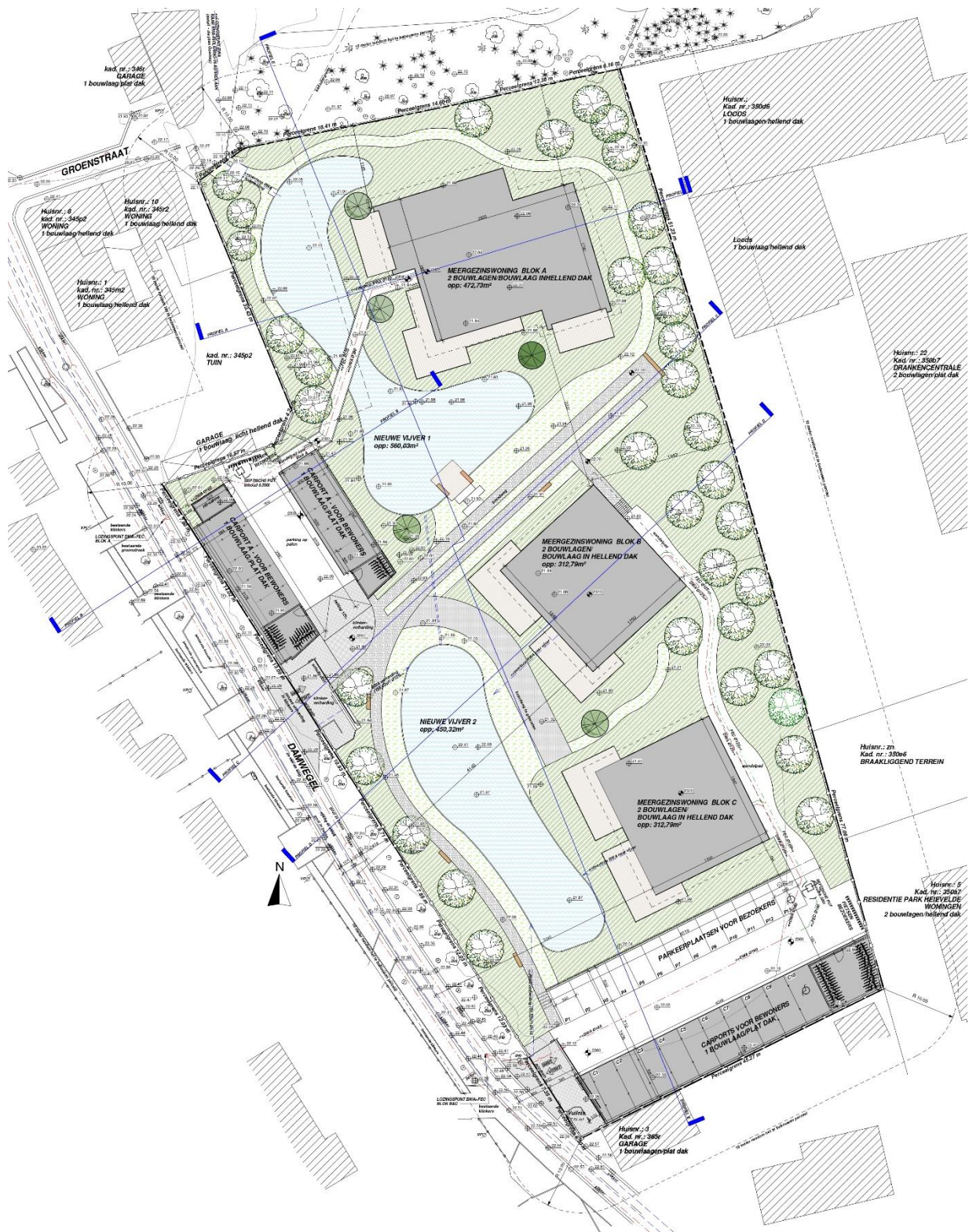
De inname van overstromingsvolumes door de kelders en balken wordt gecompenseerd door het uitgraven van **2 grote vijvers**. De vijvers zullen een oppervlakte hebben van 560m² (noordelijke vijver) en 450m² (zuidelijke vijver). De diepte van de vijvers zal maximaal 1,40 m bedragen en met de onderlaag (matten) erbij 1,7 m -mv.

Net als de drie gebouwen worden ook de carports bovengronds aangelegd op een paalfundering van nog onbekende diepte. In de tussenruimte van carport A (in het noorden) is een kruipruimte aanwezig op een diepte van 21,70 m +TAW. Deze ligt hierdoor op een diepte van ca. 45 cm -mv. De carport in het noorden heeft een oppervlakte van ca. 440m².

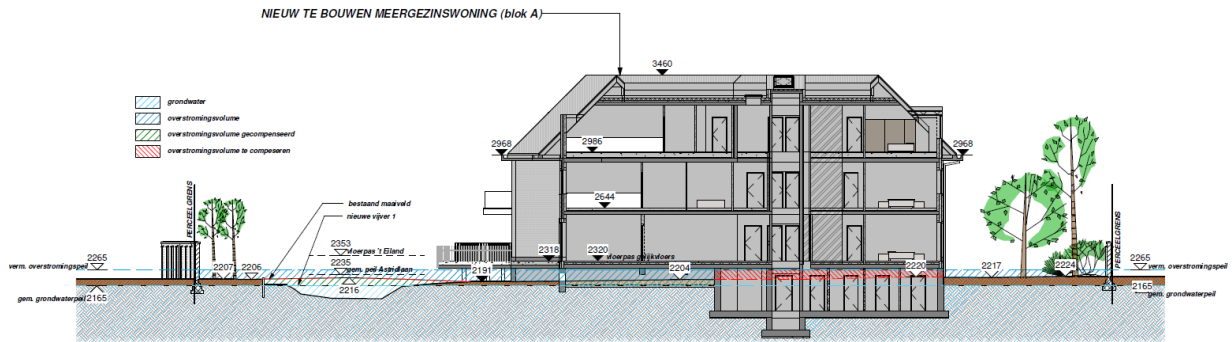
Bij carport B (gelegen in het zuiden), met een oppervlakte van 850 m², is op een zelfde manier geconstrueerd. De kruipruimte zit aldaar op ca. 60 cm -mv.

Voor wat de brandweg op het terrein aangaat zal 10cm boven het huidige maaiveld aangelegd worden, maar in het kader van de aanleg dient de zone wel tot 50 cm -mv afgegraven worden. Een gelijkaardige situatie geldt voor de wandelpaden waar tot 30 cm -mv dient afgegraven te worden.

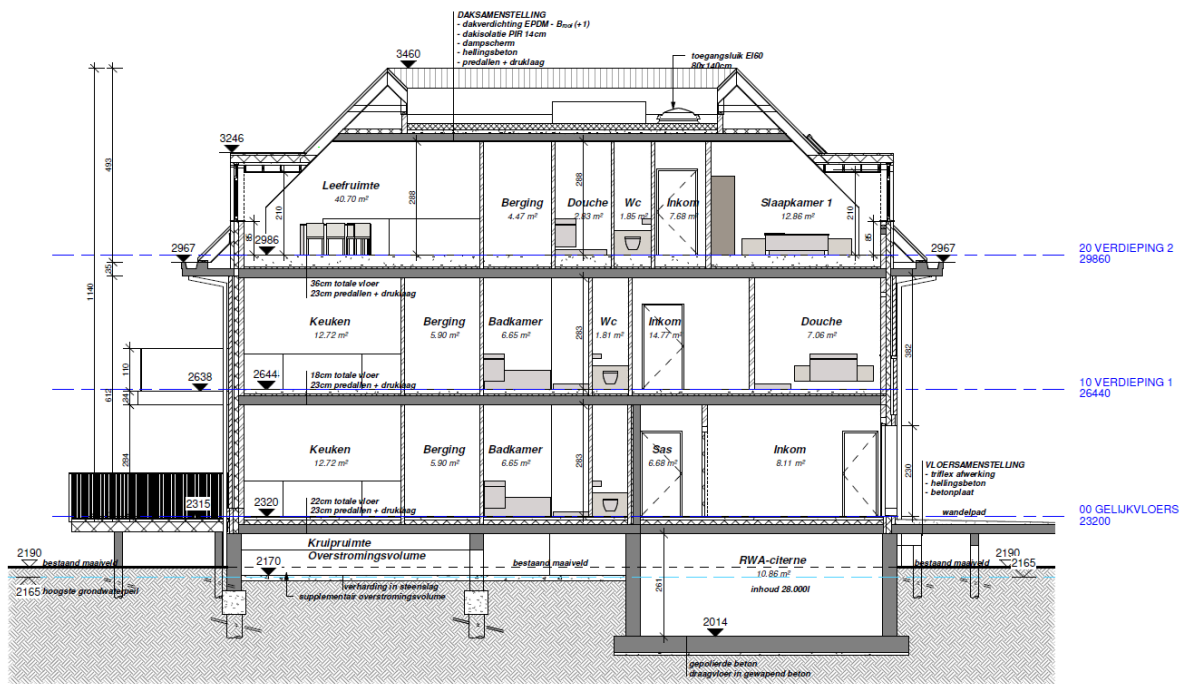
Op het terrein worden nieuwe bomen en planten aangelegd op een maximale diepte van 80 tot 100 cm onder het huidige maaiveld. Het terrein zelf wordt op gelijke hoogte als het huidige niveau aangehouden.

Figuur 2: Layout van het plangebied (zie bijlage 2).

Figuur 3: W-O snede van bouwblok A met ten westen de Nieuwe Vijver 1 en met aanduiding van het overstromingsvolume (zie bijlage 20).

Figuur 4: ZW-NO snede van bouwblok B met zicht op de kruipruimte en citerne (zie bijlage 21).

databank van de CAI (Centraal Archeologische Inventaris) geraadpleegd.¹ Als aanvulling hierop werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Langs deze weg werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van de 20ste eeuw. Op alle kaarten en luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zo tot een duidelijk beeld te komen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgeen beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

1.3.2 Gebruikt materiaal

Alle nodige informatie werd geraadpleegd via het internet of werd digitaal aangeleverd door de initiatiefnemer. De kaarten die toegevoegd zijn als bijlage werden vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

1.3.3 Motivering eventueel afwijkende methodiek

Niet van toepassing.

1.3.4 Inbreng specialisten

Niet van toepassing.

1.3.5 Algemene wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

¹ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

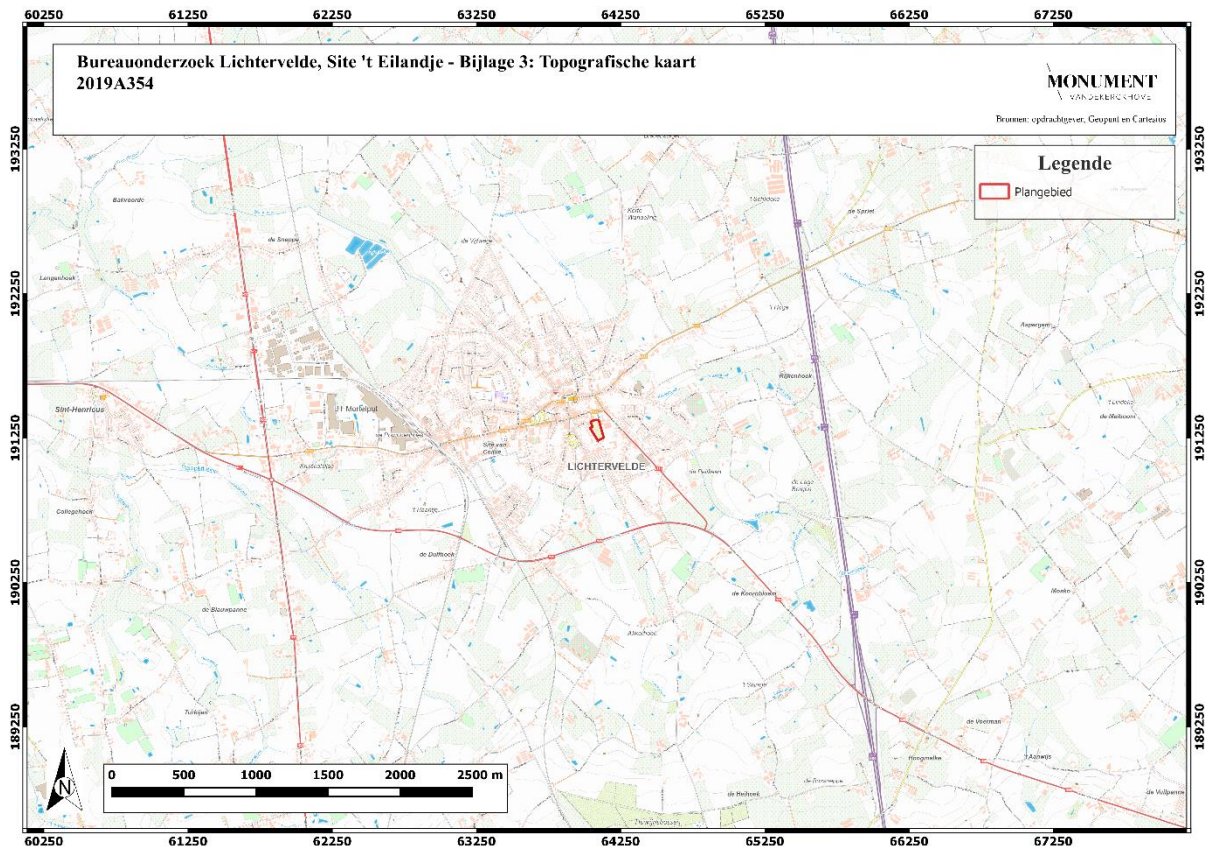
⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

2 ASSESSMENTRAPPORT

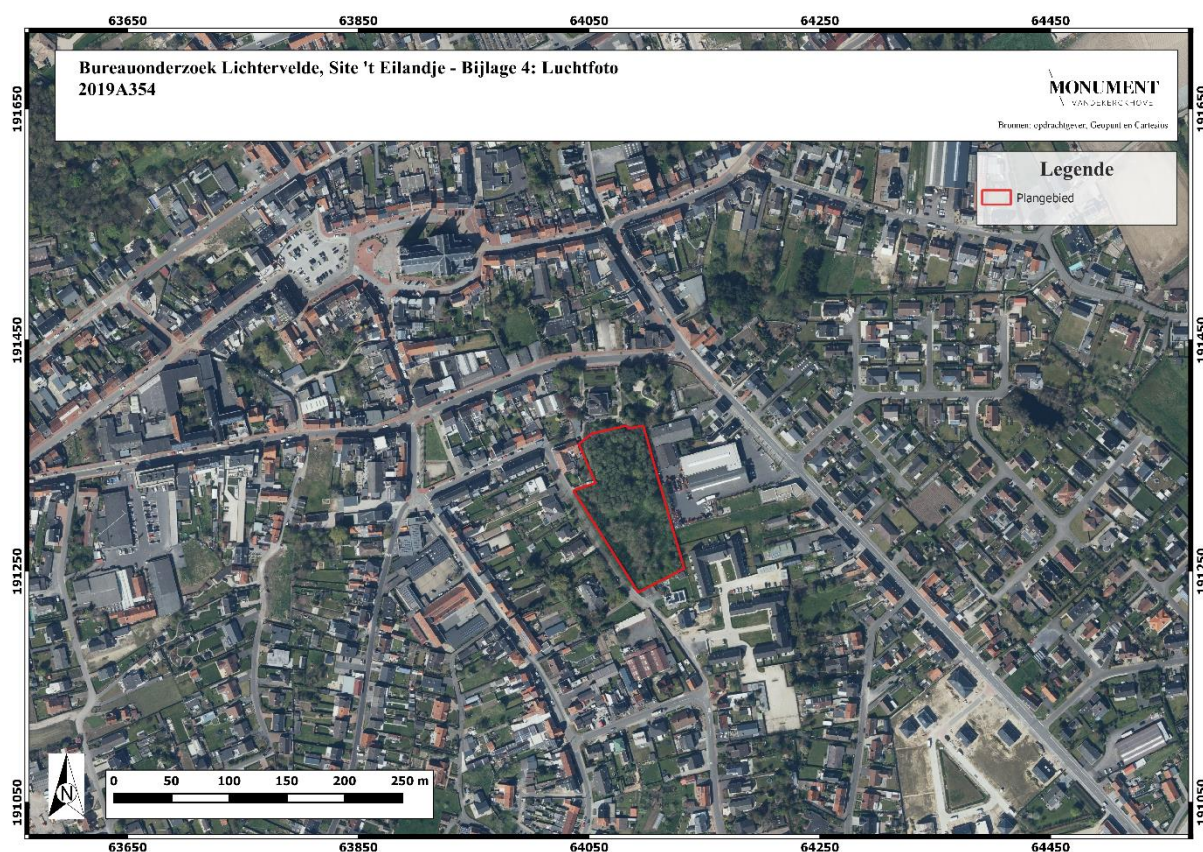
2.1 Landschappelijke ligging

2.1.1 Topografische situering

Het onderzoeksterrein is gelegen in Lichtervelde, centraal in de provincie West-Vlaanderen. Het plangebied grenst in het westen aan de Damwegel. In het noorden grenst het aan de villa 't Eilandje en in het oosten en zuiden grenst het aan bebouwing. De dorpskern van Lichtervelde situeert zich ca. 200 meter ten noordwesten van het plangebied.

Figuur 7: Projectgebied aangeduid op topografische kaart (zie bijlage 3) (bron: www.geopunt.be).

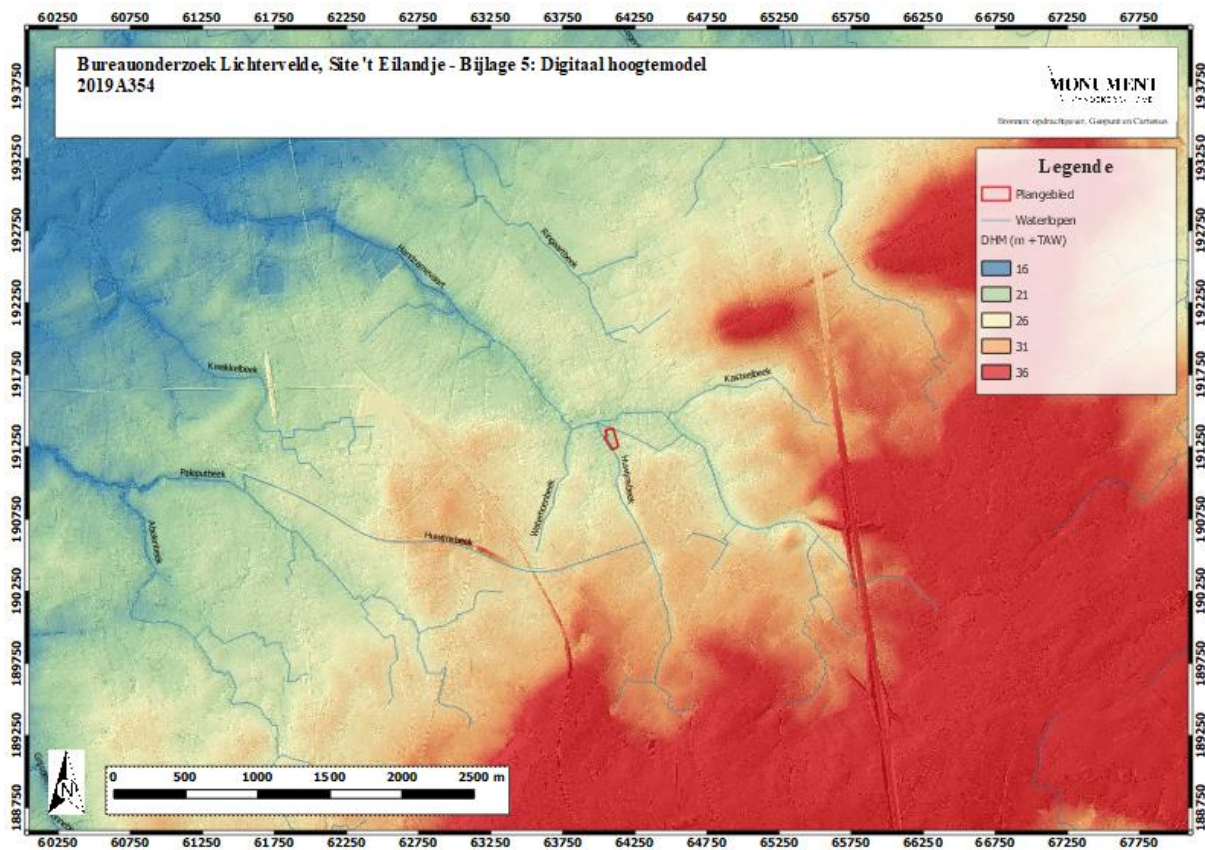
Figuur 8: Projectgebied aangeduid op de luchtfoto uit 2018, met in het noordwesten het kerkplein (zie bijlage 4) (bron: www.geopunt.be).

2.1.2 Landschappelijke situering

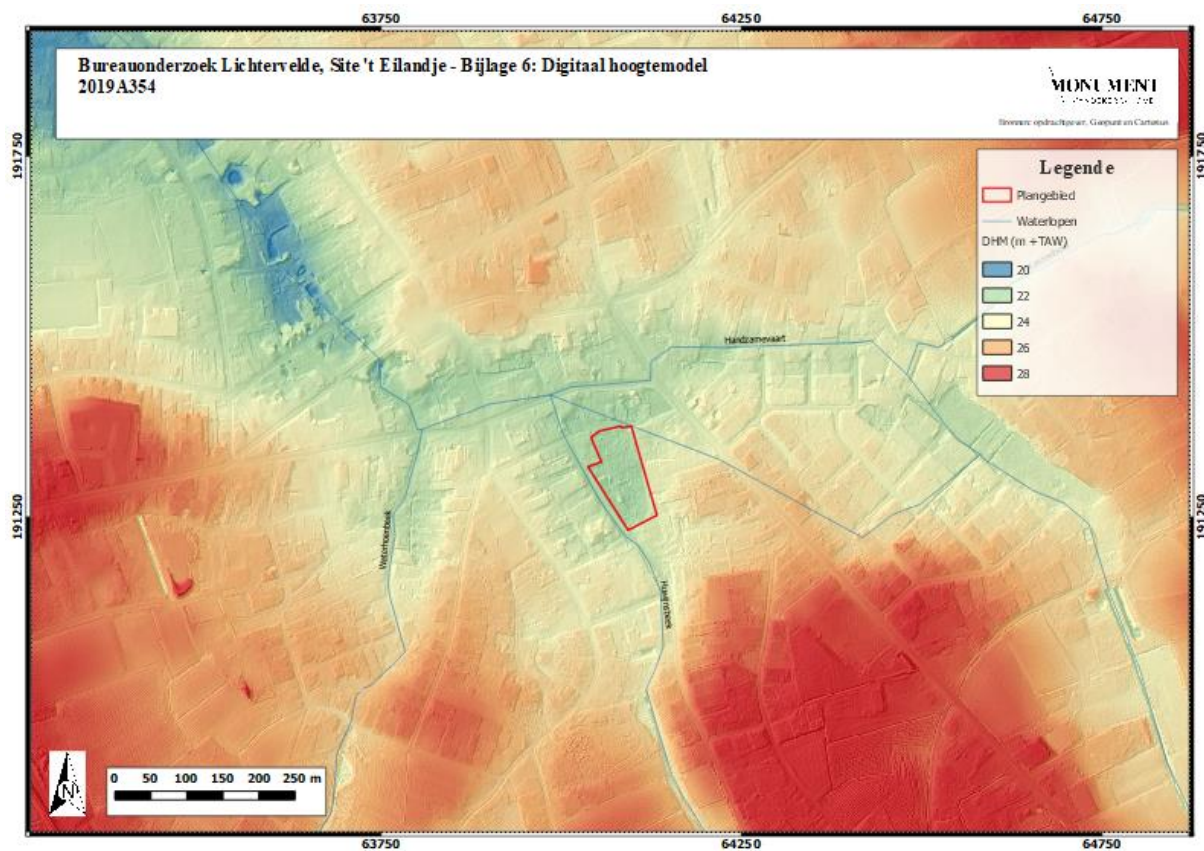
Het onderzoeksterrein situeert zich in de zandleemstreek buiten de Vlaamse Vallei. Het licht golvend reliëf varieert van 49 meter in het zuiden, zijnde het Heihoekplateau, tot 17 meter in het noorden. Dit plateau vormt de waterscheiding tussen het noordelijke IJzerbekken en het zuidelijke Mandel-Leie-Scheldebekken. In het noorden ligt het "Veld" als uitloper van het Bulskampveld. Het plangebied is gelegen aan de noordelijke voet van de zuidelijk gelegen getuigenheuvel waarop de dorpskern van Koolskamp ligt. Aan de noord- en westzijde van het plangebied ligt het alluvium van de Huwijnsbeek/Kasteelbeek dat verderop in de Handzamevaart loopt. Het terrein is aldus gelegen op de rand van de gradiëntzone. Het plangebied is gelegen op een hoogte van ca. 22 m + TAW. De omgeving loopt verder af richting het noordwesten.

De potentiële bodemerosie is niet gekarteerd ter hoogte van het projectgebied. Op basis van nabijgelegen percelen kan ervan uitgegaan worden dat deze verwaarloosbaar is. Het plangebied is gelegen in het IJzerbekken, deelbekken Handzamevallei. Precies ten noordwesten van het onderzoeksterrein kruisen de Kasteelbeek en de Huwijnsbeek

elkaar. Lichtervelde is een waterrijke gemeente (o.a. de Drielanden-, de Muizveld- en de Zwanebeek wateren af richting IJzer).

Figuur 9: Projectgebied aangeduid op het Digitale Terreinmodel van Vlaanderen (zie bijlage 5).

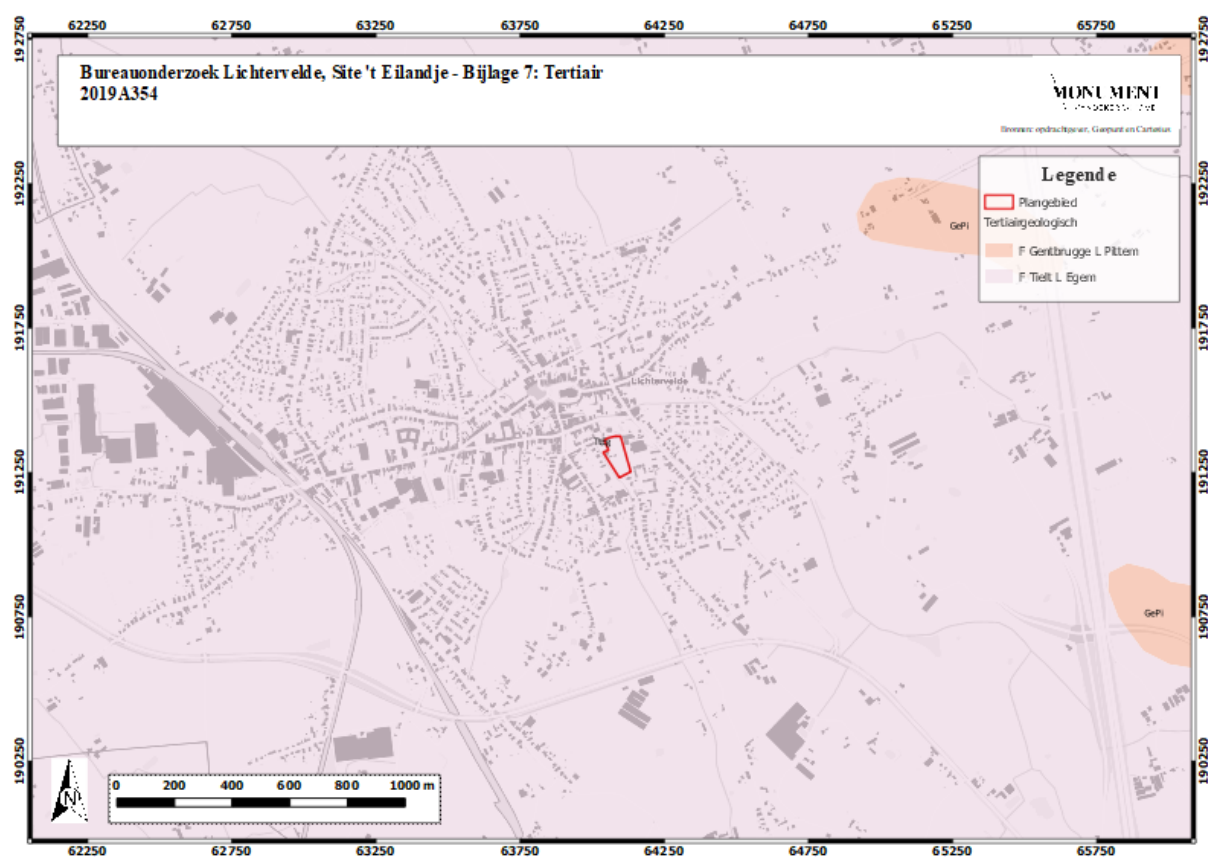

Figuur 10: Projectgebied op het Digitale Terreinmodel van Vlaanderen met hoogteverloop (zie bijlage 6).

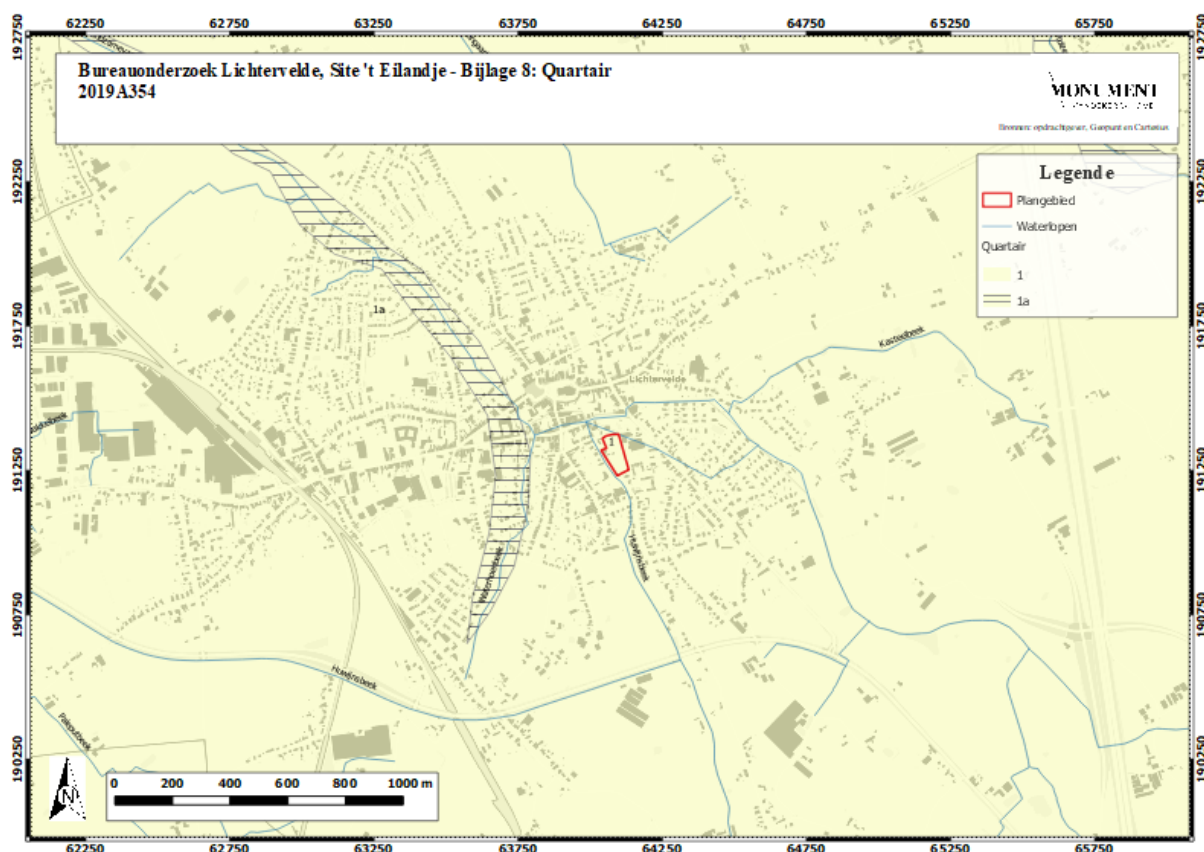
2.1.3 Geologische situering

Het projectgebied is gelegen in het **Lid van Egem** (Formatie van Tielt). De Formatie van Tielt bestaat uit een fijn zandig en zandig marien sediment. Het **Lid van Egem** bestaat uit een glimmer- en glauconiethoudend zeer fijn zand dat grover wordt naar boven toe. Het is tevens afgezet in ondiepe-mariene omstandigheden. De top van het tertiairgeologische niveau zit op een diepte van ca. 2 m.

Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 1**. Dit type bestaat uit een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan eventuele hellingsafzettingen van het Quartair bevatten. Dit pakket heeft een dikte van ca. 2m.

Figuur 11: Projectgebied aangeduid op een Tertiair geologische kaart (zie bijlage 7).

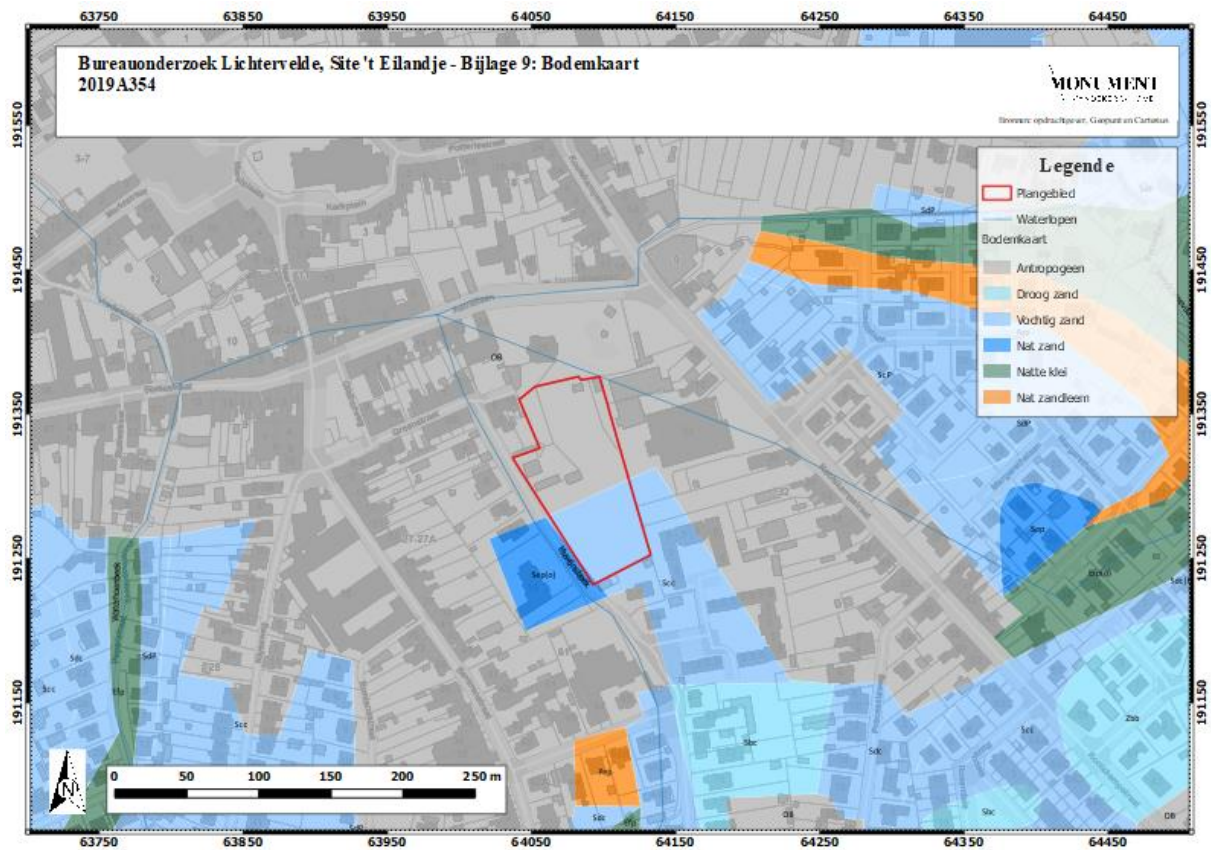
Figuur 12: Projectgebied aangeduid op een Quartair geologische kaart (zie bijlage 8).

2.1.4 Bodemkundige situering

In de geologische sedimenten uit het quartair zijn verschillende bodemtypes ontwikkeld. Binnen het plangebied gaat het om volgende types:

Het bodemtype **OB** is een kunstmatig bodemtype waarbij de natuurlijke bodem sterk verstoord kan zijn door de aanwezige verharding of bebouwing. Hierdoor is het niet altijd mogelijk de natuurlijke bodem te herkennen.

Het bodemtype **Scc** is een matig droge lemig zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De roestverschijnselen beginnen tussen 60 en 90 cm-mv. Dit type komt in het zuiden voor maar mogelijk was de originele bodem ten noorden deze of een gelijkaardig bodemtype.

Figuur 13: Projectgebied aangeduid op de bodemkaart (zie bijlage 9).

2.2 Historische beschrijving⁶

2.2.1 Algemene historische beschrijving

Een aantal archeologische sporen wijzen op oude menselijke frequentie in de regio van Lichtervelde (zie verder). Door middel van luchtfotografische indicatoren zijn ten noorden van Lichtervelde een ruim aantal grafheuvels uit de Bronstijd gelokaliseerd. Bij een opgraving in 1911 werd langsheen de Bellestraat een niet nader bepaalde Romeinse vondst vastgesteld.

De oudste vermelding van Lichtervelde is in 1127 door kroniekschijver Galbertus, n.a.v. de moord op Karel de Goede. Mogelijk liet Karel de Kale reeds rond 846 een burcht bouwen bij de brug die de oversteek van de Zwanebeek mogelijk maakte, ter hoogte van de huidige Neerstraat.

Gedurende het Ancien Régime ressorteren de heren van Lichtervelde onder het Brugse Vrije. De verblijfplaats van de heren van Lichtervelde is een omweld 12e-eeuws kasteel aan de hoek van de Zwevezele- en de Kasteelstraat. Bij een recente mechanische prospectie kon een woonerf uit de 12e -13e eeuw worden gelokaliseerd aan de Stegelstraat. Historisch-cartografische indicatoren wijzen op verspreide hoevebouw gedurende de late middeleeuwen. Het dorp heeft net als vele andere dorpen in de regio sterk te lijden onder het geweld van de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648). In 1584 kenden zowel het kasteel als de kerk sterke vernielingen. Aan het eind van de 17e eeuw passeerden de plunderende troepen van Lodewijk XV.

De Oostenrijkse Periode luidde een periode van relatieve welvaart en rust in. In 1777 kent het dorp reeds 3790 inwoners, waarvan de helft is tewerkgesteld in de landbouw. Elf procent is aangewezen op de linnennijverheid.

Gedurende WO I lag Lichtervelde in het Duitse hinterland op ca. 20 kilometer van het front. Lichtervelde ontwikkelde zich tot een logistiek knooppunt en een geschikte plek om de gewonden te verzorgen en te trainen. Lichtervelde werd bevrijd op 16 oktober 1918 waarbij 14 Belgische soldaten het leven lieten nabij de Turfhouwe en de Breden Steger. Gedurende WO II werden 13 Lichterveldenaren, waaronder burgemeester Eugène Callewaert, onthoofd in Wolfenbüttel.

Over de geschiedenis van het plangebied is weinig geweten. Wel kunnen historische kaarten meer info aanleveren over het gebruik tijdens de laatste eeuwen.

⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2019: *Lichtervelde*, <https://inventaris.onroerendergoed.be/themas/14457> (geraadpleegd op 25 juni 2019).

2.2.2 Historische en cartografische beschrijving projectgebied

Op de Ferrariskaart (1770-1778) is het terrein te zien als een deels bebost en deels (drassig) weiland waar in het noordoosten een site met walgracht te zien is. Hierbij dient wel vermeld te worden dat de georeferentie van dergelijke oude kaarten geen accurate positionering weergeven. Verder zijn de waterlopen en de hoofdwegen van Lichtervelde goed te herkennen, evenals het dorpscentrum bovenaan de afbeelding.

Op de Atlas der Buurtwegen (c. 1840) is te zien dat de noordelijke omwalde site is afgesneden van het plangebied door een oost-west lopende weg (*Cameyt's dreef, dela Crafserie Devos à la route de Coolscamp à Bruges (zie bijlage 2, p.7)*). De Damwegel (*Gildhofweg, du cabaret dit Gildhof au moulin dit Stampkotmolen près de la ferme enfants Cloudt's*) is op de kaart afgebeeld maar het plangebied is op deze kaart nog onbebouwd. Het precieze bodemgebruik is hier niet te achterhalen.

Op de kaart van Popp (1842-1879) is te zien dat de overeenkomst met de Atlas der Buurtwegen groot is. Het gebruik van het plangebied is ook hier niet duidelijk.

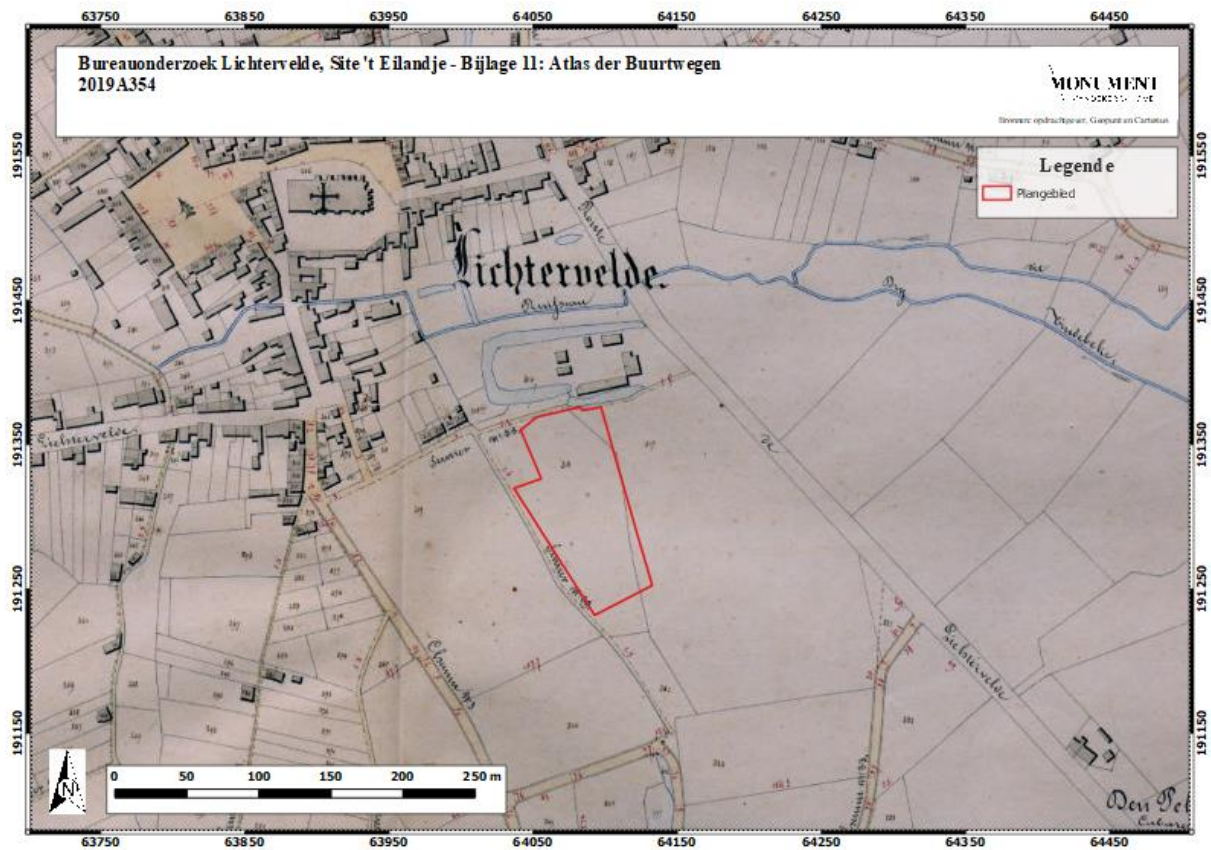
Op de kaart van Vandermaelen (1846-1854) is de omwalde site benoemd als 'Hof van Heerevelde ancien chateau'. Ten zuiden ervan waar het plangebied gelegen is, is een weide te zien. Het bos dat er oorspronkelijk stond (zie kaart van Ferraris) is dus mogelijk omgevormd tot weide.

Op de site Cartesius.be staan verschillende kaarten die de periode ca. 1850-1980 overbruggen maar deze geven onvoldoende bijkomende informatie over de bebouwing.

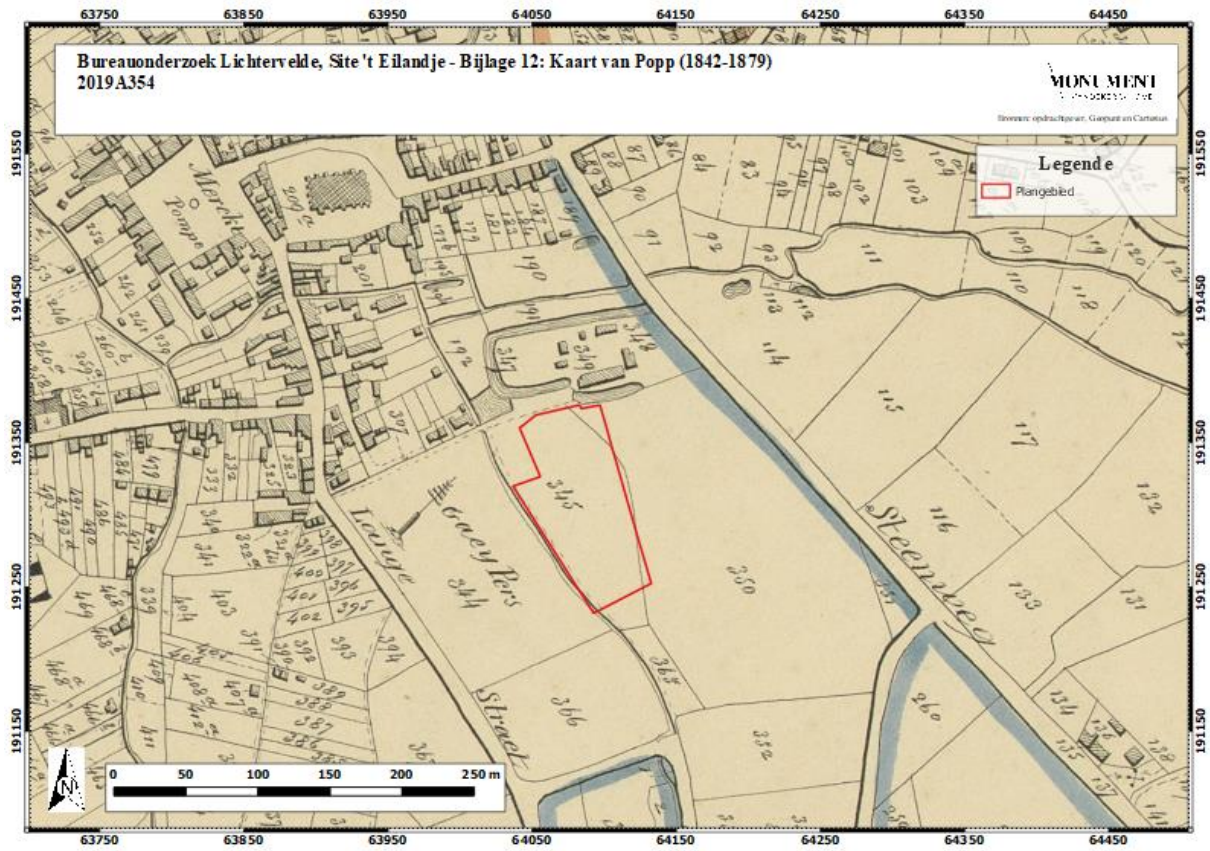
Voor een duidelijk beeld dient men de luchtfoto uit 1989 te raadplegen. Hierop is de villa duidelijk te zien. Deze werd gebouwd in 1940. De omwalde site is hier volledig verdwenen. Het plangebied was in het noorden bebost terwijl het zuidelijke deel een onbebouwde weide was met verspreide bomen. In het westen stonden wel reeds de koterijen die vandaag ook aanwezig zijn. De evolutie in de daaropvolgende jaren toont weinig veranderingen. Enkel het bos en de algemene begroeiing is sterk toegenomen.

Figuur 14: Projectgebied aangeduid op de Ferrariskaart (1771-1778) (zie bijlage 10).

Figuur 15: Projectgebied aangeduid op de Atlas der Buurtwegen (1841) (zie bijlage 11).

Figuur 16: Projectgebied aangeduid op de Kaart van Popp (1842-1879) (zie bijlage 12).

Figuur 17: Projectgebied aangeduid op de Kaart van Vandermaelen (1846-1854) (zie bijlage 13).

Figuur 18: Projectgebied aangeduid op een luchtfoto uit 1989 (zie bijlage 14).

2.3 Archeologisch kader

Op archeologisch vlak is er informatie uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) beschikbaar voor de omgeving van het onderzoeksgebied. De locaties zijn qua datering met te situeren tussen de steentijd en het heden. Het gaat om volgende locaties:

CAI ID 70058: het betreft een opgraving in 1911. Hier werd de eerder vermelde site met walgracht aangetroffen. Hiervoor is in de CAI -buiten de late middeleeuwen- geen verdere datering gegeven. Daarbij werd uit de Romeinse tijd ook nog een onbepaalde vondst aangetroffen.

CAI ID 70358: laatmiddeleeuws site met walgracht.

CAI ID 70369: laatmiddeleeuws site met walgracht.

Nieuwe tijd: Pastorie van de Sint-Jacob-de-Meerdereparochie, sinds 1966 dekenij, gelegen ten noordoosten van de kerk. Onderkelderd dubbelhuis met eerste vermelding in 1706

CAI ID 70376: laatmiddeleeuws site met walgracht.

CAI ID 71201: lithisch materiaal uit de steentijd, laatmiddeleeuwse kerk met een latere barokke fase en een romaanse toren.

CAI ID 154740: bronstijd grafheuvel

CAI ID 210831: mechanische prospectie: in de noordwestelijke zone van dat gebied waren sporen uit de 12de en 13de eeuw aanwezig die wijzen op een nederzetting. Het gaat onder meer om twee éénschepige gebouwen. In de 19de eeuw heeft er een hoeve gestaan. Uit de nieuwe tijd dateren een aantal grachten en greppels.

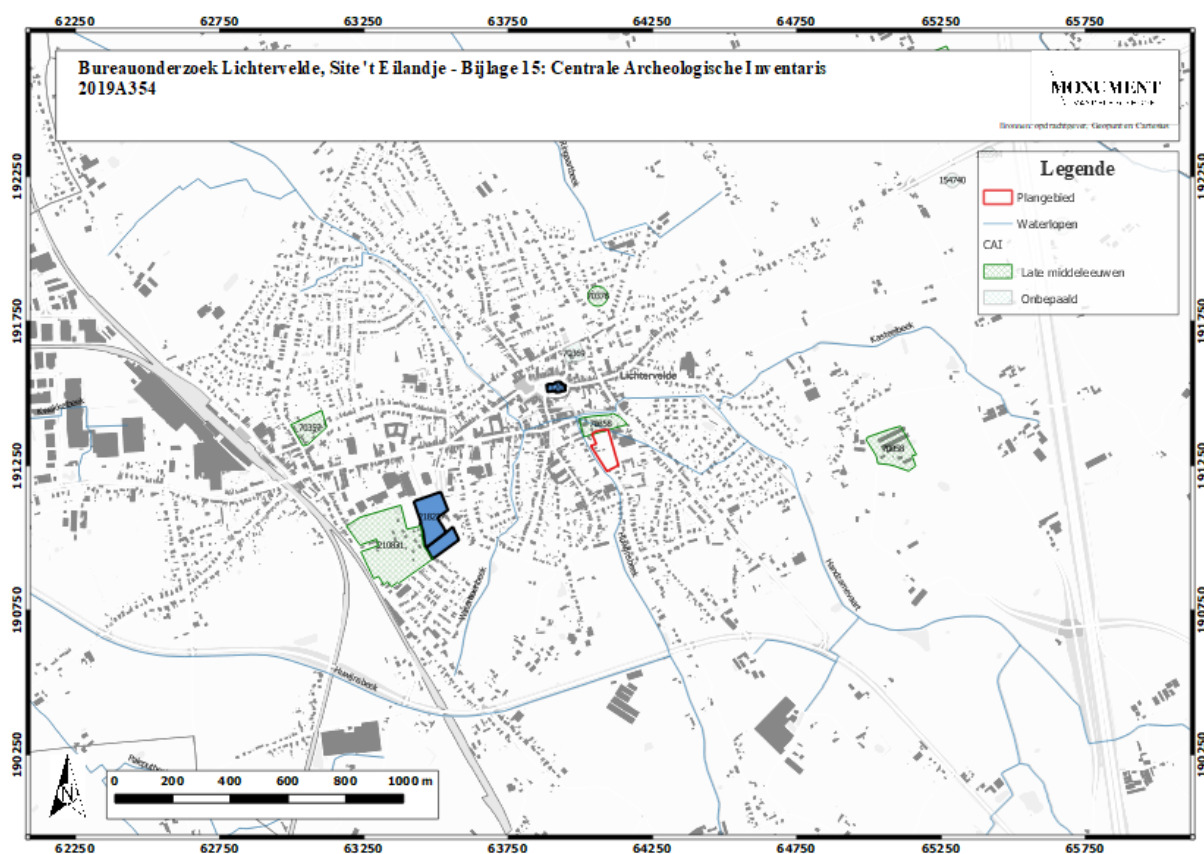
CAI ID 218227: op deze locatie heeft Monument Vandekerckhove in 2016 een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Daarbij werden geen resten of sporen aangetroffen.

Op basis van historisch kaartmateriaal zijn er in de ruimere omgeving nog verschillende sites met walgracht bekend. Deze worden steeds in de late middeleeuwen gedateerd.

Verder zijn er eveneens in de ruime omgeving door middel van luchtfotografie nog verschillende grafheuvelds uit de bronstijd bekend. Deze betreffen enkel indicatoren die verder nog niet onderzocht zijn.

Door middel van metaaldetectie zijn ook nog vondsten bekend. Het gaat daarbij natuurlijk steeds om losse vondsten die buiten hun originele context zijn aangetroffen. De resten variëren van 20ste eeuwse munitie (**CAI ID 216208, 217213, 21727, 217220, 216208 en 216209**) tot 19de eeuwse munten (**ID 217217 en 217213**) of aardewerk uit de nieuwe tijd (**ID 217220**).

Andere perioden die niet of slecht vertegenwoordigd zijn, zijn wel te vinden op grotere afstand. Het kan daarbij niet uitgesloten worden dat resten uit de steentijd, die hier amper zijn vastgesteld, ook in de nabijheid van het plangebied kunnen voorkomen gezien deze op een gelijkaardige landschappelijke en bodemkundige situatie bevinden. Dit geldt minder voor de Romeinse periode omdat deze sites afhankelijk zijn van de nabijheid van Romeinse wegen die in Lichtervelde afwezig zijn. Wel is er een onbekend object aangetroffen ter hoogte van het perceel van de villa die om onduidelijke redenen als Romeins werd geïdentificeerd.

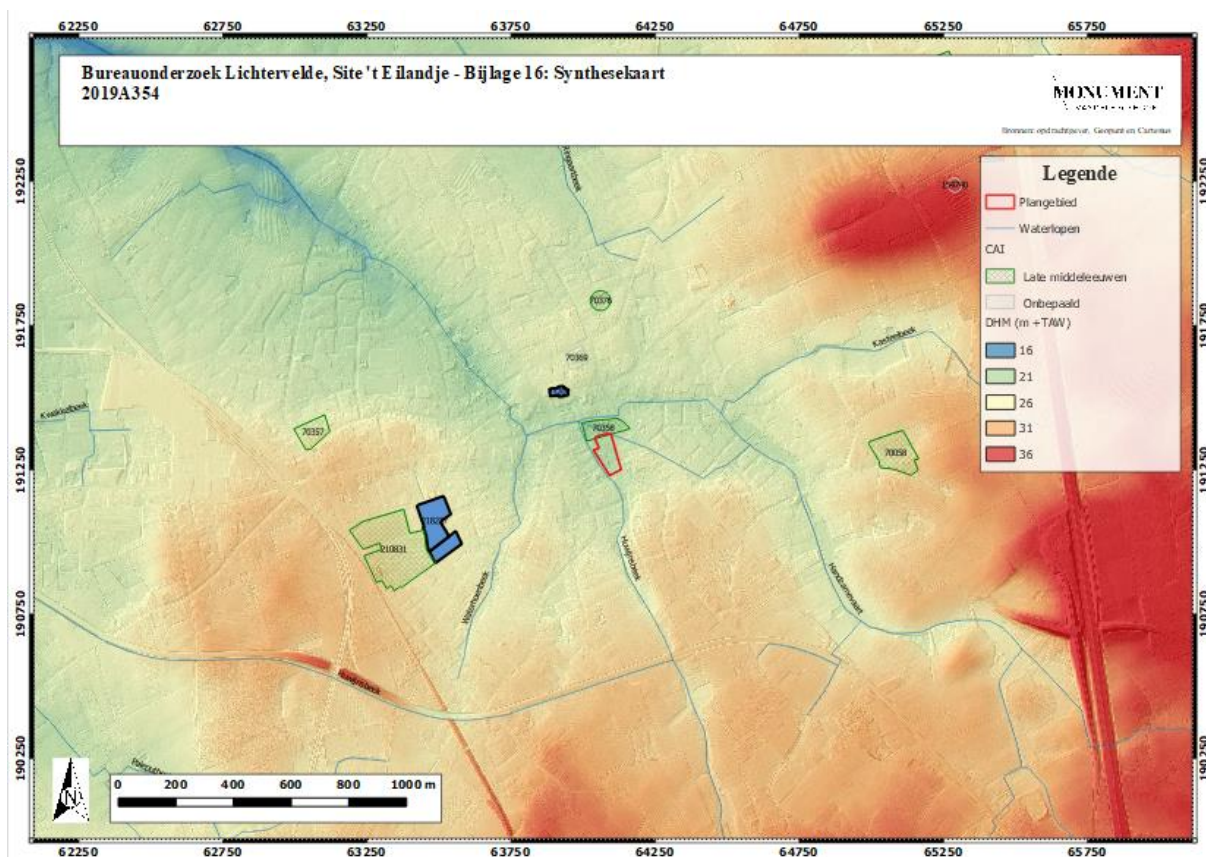
Figuur 19: CAI-sites aangeduid op het kadasterplan (zie bijlage 15).

2.4 Synthese

2.4.1 *Verwachtingspatroon*

Op basis van het voorgaande assessment kan volgend verwachtingspatroon naar voor geschoven worden:

- Het plangebied is momenteel een bebost terrein waar oude gebouwen (zgn. koterijen) gelegen zijn. Het perceel van het plangebied ligt net ten zuiden van de villa 't Eilandje dat uit 1940 dateert. Voordien was er wel een (laatmiddeleeuws) site met walgracht aanwezig.
- Het onderzoeksterrein situeert zich in de zandleemstreek buiten de Vlaamse Vallei. Het licht golvend reliëf varieert van 49 meter in het zuiden, zijnde het Heihoekplateau, tot 17 meter in het noorden. Dit plateau vormt de waterscheiding tussen het noordelijke IJzerbekken en het zuidelijke Mandel-Leie-Scheldebekken. In het noorden ligt het "Veld" als uitloper van het Bulskampveld. Het plangebied is gelegen aan de noordelijke voet van de zuidelijk gelegen getuigenheuvel waarop de dorpskern van Koolskamp ligt. Aan de noord- en westzijde van het plangebied ligt het alluvium van de Huwijnsbeek/Kasteelbeek dat verderop in de Handzamevaart loopt. Het terrein is aldus gelegen op de rand van de gradiëntzone. Het plangebied is gelegen op een hoogte van ca. 22 m + TAW en de bodem bestaat vermoedelijk uit matig droog lemig zand. De omgeving loopt verder af richting het noordwesten. Uit cartografische bronnen blijkt dat het terrein steeds onbebouwd was en als bos of weide in gebruik was. Voor de nieuwe en moderne tijd worden dan ook geen resten of sporen verwacht. Er was wel een (laatmiddeleeuws?) site met walgracht net ten noorden van het plangebied waar vermoedelijk ook een Romeinse vondst werd aangetroffen.
- Op basis van de geologische, bodemkundige, archeologische, cartografische en historische gegevens kan er een archeologisch potentieel vooropgesteld worden voor de perioden vanaf de steentijd (met name het neolithicum) tot en met de late middeleeuwen.

Figuur 20: CAI-sites aangeduid op het digitaal hoogtemodel (zie bijlage 16).

2.4.2 Afweging verder vooronderzoek

In eerste instantie wordt nagegaan of een verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem noodzakelijk is, omdat de opsporing van archeologische sites bij voorkeur gebeurt via een zo miniem mogelijke verstoring van de bodem. Indien het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem de afwezigheid van een archeologische site niet kan staven, wordt overgegaan naar een vooronderzoek met ingreep in de bodem. In geval de aanwezigheid van een archeologische site wordt bevestigd, dient men te proberen die *in situ* te bewaren. Indien dit niet mogelijk is, dient men over te gaan tot een opgraving.

Het uitgevoerde bureauonderzoek kan geen uitsluitsel bieden omtrent de eigenlijke bodemopbouw: de bodem is gekarteerd als een matig droge lemige zandbodem en als bebouwd terrein. Op basis van het bureauonderzoek zijn er geen aanwijzingen dat er een begraven bodem aanwezig is. Dit zijn belangrijke factoren om in te schatten of er goede bewaring kan zijn van bvb. steentijdsites, wat de eventuele graad van verstoring is en of er al dan niet een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied. Om deze vragen te kunnen beantwoorden, dient in eerste instantie gebruik gemaakt te worden van bijkomend vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, eventueel gevolgd door vooronderzoek(en) met ingreep in de bodem.

De geplande ontwikkeling zal voor een bodemverstoring zorgen van 30 cm -mv tot 220 cm -mv. Of dit een impact heeft op eventueel bewaard archeologisch erfgoed is op basis van het bureauonderzoek niet uit te maken. Aan de hand van het bureauonderzoek blijkt dat de kans op de aanwezigheid van een archeologische site reëel is. Hiervoor dient verder vooronderzoek op het terrein te gebeuren.

2.4.3 Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Onder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem wordt verstaan: landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering. Hieronder worden deze drie technieken besproken en geëvalueerd naar hun relevantie in het kader van dit onderzoek.

2.4.3.1 Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites. Op basis van de bodemkaart zijn er geen indicaties dat er binnen het projectgebied een begraven bodem (vb. door colluvium) te verwachten zou kunnen zijn waaronder de kans op het aantreffen van een steentijdsite eerder beperkt is. Vandaar dat dit landschappelijk bodemonderzoek hier niet wordt geadviseerd. Daarenboven kunnen deze zaken ook door middel van een proefsleuvenonderzoek onderzocht worden.

2.4.3.2 Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

Dit type onderzoek wordt voor deze site echter niet weerhouden. Hoewel mogelijk en niet schadelijk, is dit onderzoek niet noodzakelijk en niet optimaal bruikbaar om de huidige vraagstellingen te kunnen beantwoorden. Het is bijvoorbeeld met dit onderzoek niet mogelijk om de eventuele aanwezigheid van colluvium binnen het projectgebied te detecteren.

2.4.3.3 Veldkartering

Veldkartering heeft tot doel om relevante archeologische indicatoren te zoeken door middel van een visuele inspectie van het terrein. Het terrein is grotendeels bebost waardoor deze methode niet toepasbaar is. Daarenboven kan met deze methode geen inzicht verkregen worden in de ruimtelijke relatie tussen verschillende vondsten en sporen die in de bodem bevinden. Deze methode wordt daarom niet toegepast.

2.4.4 Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

2.4.4.1 Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Op basis van de bodemkaart zijn er geen indicaties dat er binnen het projectgebied een begraven bodem (vb. colluvium) te verwachten zou zijn waarin een steentijdsite zou kunnen bewaard zijn. Het potentieel voor deze sites is dan ook klein. Bijgevolg wordt geen archeologisch booronderzoek geadviseerd. Echter, indien bij het proefsleuvenonderzoek (wordt wel geadviseerd) toch lokaal enig potentieel aan steentijd naar boven komt, dan dient dit verder onderzocht en kan men indien nodig lokaal overgaan tot archeologische boringen. Dergelijk onderzoek dient dan te gebeuren conform de Code van Goede Praktijk.

2.4.4.2 Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.⁷ Daarnaast is er ook direct een duidelijk zicht op de bodemopbouw en kan, indien nodig, alsnog bijkomend steentijdonderzoek uitgevoerd worden.

Er wordt geadviseerd om het plangebied verder te onderzoeken aan de hand van proefsleuven. De periodes vanaf ca. het neolithicum kenmerken zich namelijk door de aanwezigheid van grondsporen die optimaal worden gedetecteerd met deze prospectiemethode.

Ook deze fase in het onderzoek kan nog niet worden aangevat en dient meegenomen in het traject van uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem.

2.4.5 Beantwoording van de onderzoeksvragen

⁷ HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. en ERVYNCK A. juli 2016, p. 55.

Op basis van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen als volgt beantwoord worden:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Neen er zijn geen dergelijke gegevens bekend over het plangebied zelf. Enkel was er net ten noorden een (laatmiddeleeuws) walgrachtsite aanwezig.

- Zijn er indicaties dat de bodem (deels) verstoord is?

Hiervoor zijn geen indicaties.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Hiervoor zijn geen duidelijke aanwijzingen. De bewaring van het bodemarchief dient daarom voorwerp uit te maken van verder onderzoek.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Het plangebied zal ontwikkeld worden waarbij drie bouwblokken zullen gerealiseerd worden. Verder zullen er wegen en paden aangelegd worden, net als twee vijvers die zullen zorgen voor een optimale ontwatering van de bodem. Alles wordt in principe bovengronds aangelegd, maar de graafwerken voor de vijvers (1,7 m -mv), het plaatsen van funderingspalen (onbekende diepte) en het uitgraven van grond voor de aanleg van de wegen en paden (50 cm en 30 cm resp.) zorgen toch voor een intensieve verstoring. Ook voor de nieuwe aanplanting van flora zal de verstoring tot maximaal 1 m -mv gaan. Men dient hierbij dan ook uit te gaan van een volledige verstoring van het plangebied.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Op basis van enkel het bureauonderzoek kunnen deze vragen niet beantwoord worden.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Het is duidelijk dat de vooropgestelde onderzoeksvragen enkel en alleen op basis van het bureauonderzoek niet kunnen worden beantwoord. De hoogstwaarschijnlijke aan-

of afwezigheid van een archeologische site kan namelijk niet voldoende worden gestaafd waardoor ook geen gemotiveerde uitspraak mogelijk is omtrent de verder te nemen maatregelen. Bijgevolg is het noodzakelijk bijkomende onderzoeksfases voor te stellen. Zoals hierboven geëvalueerd wordt voorgesteld om over te gaan tot een vooronderzoek aan de hand van proefsleuven.

De modaliteiten van de voorgestelde onderzoeksmethoden worden besproken in het programma van maatregelen. De vraagstellingen worden eveneens behandeld in het programma van maatregelen. Het proefsleuvenonderzoek is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord.

3 Samenvatting

Het plangebied is gelegen ten zuiden van het centrum van Lichtervelde en bestaat momenteel uit een bebost terrein waar een aantal oude gebouwen (zgn. koterijen) gelegen zijn. Het perceel van het plangebied ligt net ten zuiden van de villa 't Eilandje dat uit 1940 dateert. Voordien was er wel een (laatmiddeleeuws) site met walgracht aanwezig.

Binnen het terrein zal het ganse plangebied ontwikkeld worden. Er zullen drie bouwblokken gerealiseerd worden met verder nog wegen, twee vijvers en nieuwe bomen.

Het onderzoeksterrein situeert zich landschappelijk gezien in de zandleemstreek buiten de Vlaamse Vallei. Het licht golvend reliëf varieert van 49 meter in het zuiden, zijnde het Heihoekplateau, tot 17 meter in het noorden. Dit plateau vormt de waterscheiding tussen het noordelijke IJzerbekken en het zuidelijke Mandel-Leie-Scheldebekken. In het noorden ligt het "Veld" als uitloper van het Bulskampveld. Het plangebied is gelegen aan de noordelijke voet van de zuidelijk gelegen getuigenheuvel waarop de dorpskern van Koolskamp ligt. Aan de noord- en westzijde van het plangebied ligt het alluvium van de Huwijnsbeek/Kasteelbeek dat verderop in de Handzamevaart loopt. Het terrein is aldus gelegen op de rand van de gradiëntzone. Het plangebied is gelegen op een hoogte van ca. 22 m + TAW en de bodem bestaat vermoedelijk uit matig droog lemig zand. De omgeving loopt verder af richting het noordwesten. Uit cartografische bronnen blijkt dat het terrein steeds onbebouwd was en als bos of weide in gebruik was, al was er mogelijk in de 18de eeuw wel een hoeve gelegen. Voor de nieuwe en moderne tijd worden dan ook geen resten of sporen verwacht. Er was wel een (laatmiddeleeuws?) site met walgracht net ten noorden van het plangebied waar vermoedelijk ook een Romeinse vondst werd aangetroffen. Op basis van de geologische, bodemkundige, archeologische, cartografische en historische gegevens kan er een archeologisch potentieel vooropgesteld worden voor de perioden vanaf de steentijd (met name vanaf het neolithicum) tot en met de late middeleeuwen.

Gezien de toekomstige werken impact zullen hebben op de bodem bestaat de kans dat eventueel aanwezige archeologische waarden vernietigd zullen worden. Om deze redenen wordt er een vervolgonderzoek geadviseerd in de vorm van proefsleuven.

4 BIBLIOGRAFIE

4.1 Literatuur

- HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S., ERVYNCK A. 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar de optimale strategie, *Onderzoeksrapporten Onroerend Erfgoed* 48.

4.2 Internetbronnen

- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://www.geopunt.be/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>

5 BIJLAGEN

5.1 Plannenlijst

Projectcode	2019A354
Onderwerp	Plannenlijst
Plannummer	Bijlage 1
Type	Kadasterplan onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-1200
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 2
Type	Studie van het plangebied
Aanmaakschaal	nvt
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	nvt
Plannummer	Bijlage 3
Type	Topografische kaart
Aanmaakschaal	1-20.000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 4
Type	Luchtfoto uit 2018
Aanmaakschaal	1-1500
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 5
Type	Digitaal terreinmodel onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-20000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 6
Type	Digitaal terreinmodel onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-4000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 7

Type	Tertiair geologische kaart onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-10000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 8
Type	Quartair geologische kaart onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-10000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 9
Type	Bodemkaart onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-3000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 10
Type	Historische kaart Ferraris – onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-2000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 11
Type	Historische kaart Atlas der Buurtwegen – onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-2000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 12
Type	Historische kaart van Popp – onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-2000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 13
Type	Historische kaart van Vandermaelen - onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	1-2000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 14
Type	Orthofoto 1990 – onderzoeksgebied

Aanmaakschaal	1-2000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 15
Type	CAI-kaart op het kadasterplan
Aanmaakschaal	1-10000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 16
Type	Synthesekaart (CAI en DHM)
Aanmaakschaal	1-20000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019
Plannummer	Bijlage 17
Type	Proefsleuvenkaart
Aanmaakschaal	1-1000
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	20/06/2019